

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտերձագործական համայնքներ
նչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել սույա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

368.4(47)

Կ-63

Ա. ՎԻՇՆԵՎԵՑԿԻՅ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԱՇՄԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹՅՈՒՆԸ

Աշխատանքի հաճմանգամների յեկ իրենց կերակրողներից զրկված աշխատավորների բնանիքների ապահովության մասին Ս. Խ. Հ. Միության մեջ գոյություն ունեցող որոշումների վերաբերյալ հանրամատչելի բացատրություններ

Թարգմ. ՍՄԲՍՏ Ա.

300

2562-41

Հրատ. Հ. Ա. Մ. Խորհրդի յեկ Սոցապ Վարչություն

№ 20

Յերեվան—1925

3684(47)

Ա. ՎԻՇՆԵՎՑԿԻՅ

MAR 2010

Վ-63

300 M

2562-45

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԱՇՄԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹՅՈՒՆԸ

1003
1917

Աշխատանքի հաշմանդամների և իրենց կերակրողներից
զրկված աշխատավորների ընտանիքների ապահովու-
թյան մասին Ս.Ս.Հ. Միության մեզ գոյությունը ունե-
ցող որենքների վերաբերյալ հանրամատչելի բացա-
տուր թյուններ

Թարգմ. ՍՄԲԱՏ Ա.

Հրատ. Հ. Ա. Մ. Խոչիզի յեվ Սոցապվարչության

008
45-257

ԻՆՉԻ՞ ՄԱՍԻՆ Ե ԽՈՍՎՈՒՄ ԱՅՍ ԳՐՔՈՒՑԿՈՒՄ

Քանի դեռ չի հաստատված կոմունիստական իրավակարգը, քանի դեռ գոյություն ունին կապիտալիզմն ու նրա մնացորդները, գոյություն ընդհանուր կավի մեջ բանվոր մարդը՝ պրոլետարը հույսը պետք է դնի իր սեփական աշխատող ձեռքերի վրա: Դրանցով է նա կերակրվում, հագնում և հնարավորություն տալիս իր յերեխաներին մեծանալու:

Բավական է բանվոր մարդը թեկուզ ժամանակավորապես, յուր աշխատանքի ընդունակությունը — աշխատունակությունը կորցնի, վոր դրանով խորտակի և իր բարեկեցությունը: Յեթե այդ անաշխատունակությունը նա հիվանդություն պատճառով ժամանակավորապես է կորցնում և միայն վորոշ ժամանակով է դադարում աշխատելուց, ստեղծված դրությունն ելի մի կերպ տանելի յե լինում: Բայց շատ վատ վիճակ է ստեղծվում այն ժամանակ, յերբ աշխատունակությունն ընդ միշտ կորցնում, այսինքն՝ յերբ պրոլետարը դառնում է հաճմանդամ: Միևնույն ժամանակ դժվարությունը չե, վոր հաշմանդամ են դառնում. ծանր հիվանդությունը, ինչպես որինակ տիֆը, շատ անգամ մարդուս մինչև հաշմանդություն է հասցնում. խեղությունից (սախատ), գործարանում առաջացած դժբախտ դեպքից, որինակ շոգեկաթսայի պայթելուց կամ այլ նման դեպքերից նույնպես հաշմանդամություն է առաջանում. հենց ձերություն հասնել՝ նշանակում է հաշմանդամ դառնալ:

Վոչ մեկի համար դա այնպես ծանր չէ, ինչպես հաշմանդամի համար, վորն իր աշխատավորական, ինքնուրույն կյանքից հետո ստիպված է լինում դառնալ ավելորդ բերան ու շրջապատողների համար բեռ, յեթե նման վիճակով, բացառութիւն չընդունենք իրենց նեցուկին կորցրած ու վորբացած աշխատավորների ընտանիքներին անգամ:

Իրենց հայրերին ու ամուսիններին կորցրած վորբերն ու ամուսինները և իրենց զավակներից զբրկված հայրերն ու մայրերն են, վոր հաշմանդամներին հավասար, միակ կիրակրողի մահով, զրկվում են իրենց կյանքի սովորական ընթացքից. միայն սրանց կարելի չէ իրենց դառը վիճակով համեմատել հաշմանդամների հետ:

Ո՞ւմ վրա կարող են նրանք իրենց հույսը դնել նման գժբախտութիւնների գեպքերում: Առաջներում ստիպված էլին իրենք իրենց վրա դնելու հույսը: Յեթե բանվորը մինչև հաշմանդամ դառնալը, կամ ընտանիքի կերակրողը մինչև իր մահը կարողացել էլին մի բան հետ գցել սև որվա համար, թե հաշմանդամը և թե վորբացած ընտանիքը միառժամանակ փրկվում էլին սովամահ լինելուց: Իսկ յեթե չեը հաջողվել նըրանց մի բան հետ գցել, այն ժամանակ արդեն, գժբախտութիւնից անմիջապես հետո նրանք պետք է տուրբակներն ուսերն առնելին, վողորմութիւն հավաքելին:

Այժմ այն չէ, ինչ առաջ եր: Խորհրդային իշխանութիւնը հրատարակած հատուկ որենքների հիման վրա, ներկայումս մեզ մտա գոյութիւն ունին այնպիսի հիմնարկներ, վորոնք պարտավոր են ոգնութիւն ցույց տալ հաշմանդամներին, այլերներին և վորբերին:

Այս հիմնարկները զանազան տեսակի են: Սրան-

ցից մի քանիսը, վորոնք ոգնութիւն են ցույց տալիս պատերազմում իրենց առողջութիւնը կորցրած հաշմանդամներին և այն վորբացած ընտանիքներին, վորոնք իրենց կերակրողներին կորցրել են պատերազմի դաշտում, կոչվում են սոցիալական ապահովութիւն բաժիններ, կամ այլ կերպ ասած՝ Սոցապ: Մյուսները, վորոնք ոգնութիւն են ցույց տալիս հիվանդութիւն, խեղութիւն (սախտ), ծերութիւն հետեանքով, և ընդհանրապես կյանքի խաղաղ պայմաններում իրենց առողջութիւնը կորցրած հաշմանդամներին (աշխատանքի հաշմանդամներ), և այն վորբացած ընտանիքներին, վորոնք նույնպես, իրենց կերակրողներին կորցրել են կյանքի խաղաղ պայմաններում՝ կոչվում են ապահովագրական գանձարկղներ:

Հենց դրա մասին էլ խոսվում է այս գրքույկում թե ինչպես և ինչո՞վ են ապահովագրական գանձարկղները ոգնութիւն հասնում աշխատանքի հաշմանդամներին և այն վորբացած ընտանիքներին, վորոնք կորցրել են իրենց կերակրողներին:

Ի՞ՆՉ ԲԱՆ Ե ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՆՁԱՐԿՂ

Ապահովագրական գանձարկղը մի այնպիսի հիմնարկութիւն է, վորը ապահովագրում է բոլոր վարձու աշխատանք կատարողներին՝ հիվանդութիւն, անգործութիւն, հաշմանդամութիւն, ընտանիքի կերակրողի մահման և այլ զանազան կարիքների գեպքերում ոգնութիւն ցույց տալու համար: Դրամարկղի գործերը վարում է կոմիտեն, վորը ընտրվում է կես կամ մեկ տարով պրոֆմիութիւն համագումարում, կամ այլ կերպ ասած՝ գործարանային կոմիտեների ու այլ արդյունաբերական ձեռնարկութիւնների ու հիմ-

նարկների աշխատավորների ներկայացուցիչների ժողովներում:

Կոմիտեն աշխատում է բանվորական պրոֆմիությունների և վերստուգիչ հանձնաժողովի հսկողութայն տակ. վերջինս նույնպես ընտրվում է պրոֆմիության համագումարում: Այսպիսով ապահովագրական գանձարկղների աշխատանքները տարվում են իրենց, բանվորների ու ծառայողների ամենամոտ մասնակցութամբ ու հսկողութայն տակ:

Ապահովագրական գանձարկղը ոգնություն ցույց տալիս ապահովագրվածներին, բաց թողնելով գանազան տեսակ նպաստներ ու թոշակ այն միջոցներից, վոր նա գանձում է ձեռնարկություններից ու հիմնարկներից: Ձեռնարկություններն ու հիմնարկները պարտավոր են ապահովագրական մուծումները վճարել բացառապես իրենց միջոցներից և իրավունք չունին սոցիալական ապահովագրության հստար բանվորների ու ծառայողների ուժիկներից հետ պահել:

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՆՁԱՐԿՂԸ ԻՆՉՊԻՍԻ ԶԱՄԱՆԿԱՄՆԵՐԻՆ Ե ԱՊԱՀՈՎՈՒՄ

Մենք արդեն գիտենք, վոր ապահովագրական գանձարկղը ոգնություն է ցույց տալիս միայն աշխատանքի հաշմանդամներին, այսինքն այն հաշմանդամներին, վորոնք իրենց աշխատունակությունը կորցրել են դժբախտ դեպքերի հետևանքով—հիվանդությունից կամ ծերությունից՝ վարձու աշխատանքի ընթացքում: Մական ծերության հետևանքով իրենց աշխատունակությունը կորցրած բոլոր հաշմանդամներին էլ ապահովագրական գանձարկղը չի նպաստում, այլ միայն նրանց, վորոնք մինչև հաշմանդամության

հաստատվելն արդեն վոչ պակաս, քան ութ տարի վարձով են աշխատել մեկ, կամ այլ գանազան ձեռնարկություններում ու հիմնարկներում:

Ծերերից սրենքով աշխատանքի ստած է պահանջվում այն պատճառով, վոր նրանց մեջ կա շատ այնպիսիները, վորոնք մինչև խորհրդային իշխանությունը բոլորովին աշխատանք չեն կատարել, կամ յեթե աշխատել են, դա յեղել է իրենց սեփական արհեստանոցներում, խանութներում և այլն: Վորպեսզի այդ առաջվա անգործներն ու մանր ու միջակ գործատերերը, վորոնք միաժամանակ ձգտում են անցնել դառնալու խոշոր բուրժուաներ, այժմ չթափեն ապահովագրական գանձարկղները և իրենց համար ապահովություն պահանջեն՝ մատնանշելով իրենց ծերության անկարողությունը: Ահա թե ինչու յե որենքով պահանջվում, վորպեսզի ծերության հետևանքով հաշմանդամ դարձածներին ապացուցեն իրենց Ց-ամյա աշխատանքի ստածը:

Իսկական բանվորի և ծառայողի համար, վորոնք ծերության են հասել և ծերության անկարողությամբ կորցրել աշխատունակությունը, այս ստածի պահանջը վոչ մի նշանակություն չունի: Նրանք միշտ էլ շատ հեշտությամբ կարող են ապացուցել, վոր իրենց ամբողջ կյանքում աշխատել են: Յեթե այսպիսի բանվորը կամ ծառայողը վորևե պատճառով իր վարձու աշխատանքի վերաբերյալ վոչ մի փաստաթուղթ չի պահել, նա կարող է իր աշխատանքի ստածն ապացուցել այլ ճանապարհով: Դրա համար նա պետք է դիմի ժողովրդական Դատարանին, իր աշխատանքի ստածը հաստատելու՝ ցույց տալով վորտեղ, յերբ, ինչքան ժամանակ է աշխատել և ո՞վ կարող է այդ հաստատել: Այն ժամանակ դատարանը կկանչի վկաներին և յեթե վերջիններս հաստատեն դիմումը, նրան վկայական կտան

աշխատանքի ստաժի մասին, և դա ապահովագրական գանձարկղի համար կունենա նույնպիսի ուժ, ինչպիսին աշխատանքի կամ ծառայութեան տեղից տրված վկայականը:

ՀԱՇՄԱՆԳԱՄՆԵՐԸ ԲԱԺԱՆՎՈՒՄ ԵՆ 6 ԽՄԲԻ

Ապահովագրական գանձարկղը բոլոր հաշմանդամներին միանման ոգնություն չի ցույց տալիս: Մի քանիսին ցույց է տալիս մի տեսակ ոգնություն, ուրիշներին այլ, յերրորդներին՝ բոլորովին ոգնություն չի ցույց տալիս: Այս գլխավորապես կախված է նրանից, թե այս կամ այն հաշմանդամը վերջան է կորցրել իր աշխատանքի ընդունակությունը:

Ըստ իրենց աշխատանքի ընդունակութեան կորցնելու աստիճանի, հաշմանդամները խորհրդային որենքներով բաժանվում են 6 կարգի, կամ այլ կերպ ասած՝ 6 խմբի: Յեթե մեկը կորցրել է իր աշխատանքի ամբողջ ընդունակությունը և բացի այդ, կարիք է զգում նաև կողմնակի ոգնութեան՝ ուտելու, խմելու, հագնելու և այլն, այդպիսին համարվում է 1-ին խմբի հաշմանդամ:

Յեթե մեկը, ինչպիսի աշխատանքի համար ել լինի, կորցրել է իր ամբողջ ընդունակությունը, բայց դեռ կարող է առանց կողմնակի ոգնութեան ուտել, խմել, հագնել և այլն, այդպիսին համարվում է 2-րդ խմբի հաշմանդամ:

Յեթե մեկն արդեն իր նախկին աշխատանքով բոլորովին հնարավորություն չունի պարապելու, այլ միայն դժվարութեամբ կարող է զբաղվել՝ վորևե այլ թեթև աշխատանքով, այն ել վոչ տևական, այլ թեթև-

վակի—վորջան առողջությունը թույլ կտա, այդպիսին արդեն հաշվում է 3-րդ խմբի հաշմանդամ:

Յեթե մեկն յուր նախկին աշխատանքով արդեն բուրբովին չի կարող պարապել, բայց կարող է ուրիշ մշտական ու ավելի քիչ վարձատրվող աշխատանք կատարել՝ այդպիսին համարվում է 4-րդ խմբի հաշմանդամ:

Յեթե մեկն յուր հին աշխատանքից ստիպված է հրաժարվել, բայց քիչ թե շատ հարմարություն ունի անցնելու այլ մշտական աշխատանքի—վորջ վարձատրվում է հնից վոչ պակաս, այդպիսին համարվում է 5-րդ խմբի հաշմանդամ:

Յեթե մեկը հաշմանդամ լինելով, կարող է իր հին աշխատանքով պարապել, բայց մի փոքր ավելի քիչ վարձատրութեամբ (ավելի ցածր արտադրողականութեան հետևանքով), այդպիսին համարվում է 6-րդ խմբի հաշմանդամ:

ՈՎՔԵՐ ԵՆ ՎՈՐՈՇՈՒՄ ՀԱՇՄԱՆԳԱՄՈՒԹՅԱՆ ՎՈՐ ԽՄԲԻՆ ՊԱՏԿԱՆԵԼԸ

Թե վերջան է մարդ կորցրել իր աշխատանքի ընդունակությունը, այսինքն հաշմանդամութեան վեր խմբին է պատկանում՝ վորոշվում է հատուկ հանձնաժողովում, վոր կոչվում է եխպետրային (մասնագիտական):

Հաշմանդամին այս կամ այն խմբի մեջ անցկացնելու համար եքսպերտ հանձնաժողովը պետք է վոչ միայն վորոշի, թե ինչով է հիվանդ հաշմանդամը, այլ նաև այն, թե նա իր հիվանդութեամբ հանդերձ ի՞նչ աշխատանքի յե դեռ ևս ընդունակ: Հասկանալի յե, վոր միայն բժիշկները—չեն կարող անել այդ:

Բժիշկները լավ են հասկանում ամեն հիվանդութիւնն, բայց հաճախ նրանք տեղեկութիւնն չունեն այն աշխատանքների մասին, վորոնք կատարվում են գործարանում կամ արհեստանոցում և, ինչ պահանջ և դրվում բանվորին, վոր նա, ըստ իր մասնագիտութեան ինչպես հարկն է այդ աշխատանքը կատարի: Դրա համար եքսպերտ հանձնաժողովի մեջ մտնում են վոչ միայն բժիշկներ—գանազան մասնագիտութեամբ, այլ նաև պրոֆմիութեան ներկայացուցիչներ և մասնագետ տեխնիկներ, վորոնք ի հարկե, բժիշկներից լավ գիտեն, թե մարդու մարմնի վոր անգամներն ու գործարաններն են այս կամ այն մասնագիտական աշխատանքի ժամանակ գործում: Եքսպերտ հանձնաժողովի նախագահն է պրոֆմիութեան ներկայացուցիչը: Այն դեպքերում, յերբ քննվում են յերկաթուղային կամ ջրային հաղորդակցութեան բանվորները, հանձնաժողովում մասնակցութիւնն է ունենում յերկաթուղային կամ ջրային հաղորդակցութեան պրոֆմիութեան ներկայացուցիչը: Բարդ դժվարին դեպքերում, յերբ հանձնաժողովն ինքը չի կարողանում վորոշել, վոր խմբի մեջ հաշվել տվյալ հաշմանդամին, կարող է ոգնութեան հրավիրել այլ մասնագետների՝ բժիշկների, ճարտարագետների և այլն:

Հաճախ պատահում է, վոր եքսպերտ հանձնաժողովի բժիշկները չեն կարողանում անմիջապես վորոշել հիվանդութիւնը: Այդպիսի դեպքերում հանձնաժողովը հիվանդին ուղղում է հիվանդանոց փորձեր կատարելու կամ քննելու վորեւ մասնագիտական բուժական հիմնարկի մեջ, որինակ լուսաթափանցման յենթարկելու և այլն: Պատահում է նաև այնպես, վոր թեպետ հիվանդութեանը հայտնի յե, բայց վորոշել, թե հետագայում նա ինչպիսի ազդեցութիւն կունե-

նա մարդու աշխատունակութեան վրա՝ եքսպերտ հանձնաժողովը միանգամից չի կարողանում: Այդպիսի դեպքերում հանձնաժողովը նշանակում է կես, մեկ կամ յերկու տարուց հետո վերաքննութիւնն, վորի ժամանակ վերջնականապես վորոշում է, թե հիվանդին հաշմանդամութեան վոր խմբի մեջ պետք է հաշվել:

Եքսպերտ հանձնաժողովներ կան բոլոր գավառական և նահանգական քաղաքներում: Յեթե այն վայրում, վորանդ ապրում է հաշմանդամը եքսպերտ հանձնաժողով չկա, նա ապահովագրական գանձարկղի կամ կայանի միջոցով ուղարկվում է մոտակա եքսպերտ հանձնաժողովը՝ քննութեան յենթարկվելու: Այս դեպքում հիվանդը ճանապարհվում է վոչ թե իր հաշվով, այլ ապահովագրական միջոցներով: Յեթե հաշմանդամը թույլ է, հիվանդ է, և չի կարողանում ներկայանալ քննութեան, ապահովագրական գանձարկղը կամ կայանը նրա մոտ, տուն են կանչում եքսպերտ բեզլէին կամ նույնիսկ ամբողջ եքսպերտ հանձնաժողովին:

Եքսպերտ հանձնաժողովը չի քննում բոլոր նւրանց, ովքեր ներկայանում են իրենց, այլ միայն նրանց, վորոնք ապահովագրական գանձարկղի կամ Առցապի կողմից են ուղարկված: Դրա համար աշխատանքի ամեն մի հաշմանդամ, յեթե ցանկանում է, վոր եքսպերտ հանձնաժողովը նրան քննի և անցկացնի այս կամ այն խմբի մեջ, պետք է նախ և առաջ դիմի ապահովագրական գանձարկղին: Առանց ապահովագրական գանձարկղի առաջարկութեան, եսպերտային հանձնաժողովը վոչ վոքի էնուրպան չի յենթարկի:

ՈՒՄ ՊԵՏՔ Ե ԲՈՂՈՔԵՆ ԵՔՍՊՈՒՐՏ ՀԱՆՁՆԱ- ԺՈՂՈՎԻ ՎՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻՅ ԴԺԳՈՅՆԵՐԸ

Եքսպերտ հանձնաժողովներն իրենց աշխատանքներով յենթարկվում են նահանգական առողջապահութեան բաժնին: Յեթե աշխատանքի հաշմանդամը եքսպերտ հանձնաժողովի վորոշումից դժգոհ է, նա կարող է բողոքել այդ բաժնին և խնդրել վերաքննելու հանձնաժողովի վճիռն: Այդպիսի բողոքների քննութեան համար նահանգական առողջապահական բաժիններին կից գոյութիւն ունեն հատուկ հանձնաժողովներ, վորոնք բանվորա-կոնֆրիկտային են կոչվում: Այդ հանձնաժողովները կազմվում են նահանգական պրոֆեսիոնալ միութիւնների խորհրդի և սոցիալական ազահովութեան նահանգական բաժնի ներկայացուցիչներէից:

Յեթե բանվորա-կոնֆրիկտային հանձնաժողովներում քննված են յերկաթուղայինների կամ ջրային հաղորդակցութեան աշխատավորների բողոքները, այդ դեպքում հրավիրվում է նաև հաղորդակցութեան ապահովագրական գանձարկղի ներկայացուցիչը: Բացի այդ, յեթե պահանջ լինի, հանձնաժողովը կարող է հրավիրել իր կազմի մեջ մասնագետ բժիշկների և տեխնիկների:

Բանվորա-կոնֆրիկտային հանձնաժողովը ստանալով բողոքները՝ իսկույն պահանջում է եքսպերտ հանձնաժողովից գանգատավորի գործը: Յեթե նրա հարցը փաստաթղթերի հիման վրա պարզ է, վճիռն էլ լինում է համաձայն հանձնաժողովի վորոշման: Իսկ յեթե յեղած փաստաթղթերով գործի քննութեանը դժվարանում է, հաշմանդամը կանչվում է վերաքննութեան և հարցը վերջնականապես վորոշում է, թե նը-

րան հաշմանդամութեան վոր խմբի մեջ պետք է հաշվել: Նահանգական քաղաք գնալն այս դեպքում ևս կատարվում է ապահովագրական միջոցների հաշվին:

ԻՆՉՊԵՄ ԵՆ ԱՊԼՀՈՎՈՒՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԱՇՄԱՆԳԱՄՆԵՐԻՆ

Խորհրդային որենքներով աշխատանքի հաշմանդամներին ոգնութիւն է ցույց տրվում վոչ թե նրա համար, վոր նա տուժել է, ցամ է քաշել, բուժվել է, ղրկվել է իր մարմնի այս կամ այն գործարանից, այլ նրա համար, վոր նա կորցրել է աշխատանքի ընդունակութիւնը և այլևս ապրուստի միջոց չունի: Ապահովագրական գանձարկղները ոգնութիւն են ցույց տալիս վոչ բոլոր հաշմանդամներին, այլ միայն նրանց, վորոնք ընունակ չեն մի այնպիսի աշխատանք կատարելու, վորից միշտ աշխատավարձ ստանան. դրանք 1-ին, 2-րդ և 3-րդ խմբին պատկանող հաշմանդամներն են: Իսկ 4-րդ, 5-րդ և 6-րդ խմբի հաշմանդամները, վորոնք ընդունակ են այնպիսի աշխատանքների, վորից կարող են աշխատավարձ ստանալ, գրվում են աշխատանքի բորսայում և հնարավորութեան չափ ուղարկվում աշխատանքի:

Մինչև աշխատանքի ուղարկվելը նրանք ապահովագրական գանձարկղից ստանում են ոգնութիւն վոչ վորպես հաշմանդամներ, այլ վորպես գործազուրկներ,—վերջիններիս նպաստի ձևով: 1-ին, 2-րդ և 3-րդ խմբերի աշխատանքի հաշմանդամները, վորոնք իրենց աշխատունակութիւնը սպառել են հիվանդութեան կամ ծեռութեան հետևանքով և շնորհիվ իրենց նախկին վարձու աշխատանքի այժմ իրավունք ունին գանձարկղից ապահովութիւն ստանալու՝ այդ ոգնու-

Թյունը տրվում է նրանց թողակի ձևով: Վերջինս նշանակվում է մեծ չափով՝ 1-ին խմբի հաշմանդամների համար, մի փոքր պակաս՝ 2-րդ խմբի հաշմանդամների համար և ավելի քիչ՝ 3-րդ խմբի համար: Ներկայումս 1-ին խմբի հաշմանդամների համար, վորոնք աշխատունակությունը կորցրել են հիվանդության կամ ծեւուության հետևանքով, թողակի չափը հաստատված է 14—18 ուլբլի, 2-րդ խմբի հաշմանդամների՝ դրա $\frac{2}{3}$ մասը, այսինքն մոտ 9—12 ուլբլի, 3-րդ խմբի հաշմանդամներին՝ նպաստի կեսը (վոր տրվում է 1-ին խմբին), այսինքն 7—9 ուլբլի:

Թողակի չափը վորոշելիս չիտմամբ նշանակված են մեծ ու փոքր գումարներ, վորոնց սահմաններում թողակի կայուն չափը վորոշում է Սոցապի նախագահական վարչությունը կամ ապահովագրական գանձարկը՝ վորովհետև թանգությունը բոլոր տեղերում միևնույն չէ: Բայց և այնպես ապահովագրական գանձարկիցներն իրավունք չունեն առանց Աշխատանքի ժողովրդական կոմիսարիատին կից Սոցապի գլխավոր վարչության հատուկ թույլատվության, 14 ուլբլուց պակաս տալու 1-ին խմբի հաշմանդամներին, 9 ուլբլուց պակաս՝ 2-րդ խմբի և 7 ուլբլուց պակաս՝ 3-րդ խմբի հաշմանդամներին:

ԽԵՂՎԱԾ ՀՈՇՄԱՆԻՍՄՆԵՐՆ ԱՌԱՆՁՆԱՅՎՈՑ ԵՆ ՅԵՎ ՀԱՇՎՎՈՒՄ ԵՆ ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԳԻ ՄԵՋ

Մեր պետական իշխանությունը շատ լավ է հասկանում, վոր ապահովագրական գանձարկիցներից տըրված այդ թողակով դժվար է ապրել: Դրա համար էլ նա ամեն կերպ աշխատում է թողակի չափը մեծացնել: Դժբախտաբար միջոցների քչության պատճառով նպաս-

տի չափը հնարավոր է շատացնել քիչ-քիչ և աստիճանաբար: Վերջին ժամանակներս սկսել են թողակի չափը մեծացնել այն հաշմանդամների համար, վորոնք իրենց աշխատունակությունը կորցրել են խեղությունից, վարձու աշխատանքի հետ կապված վորելե գործ կատարելու ժամանակ: Այդ խեղված (սախատ) հաշմանդամների հատուկ կարգի մեջ մտնում են նրանք, վորոնք վորևե դեպքից անապասելի կերպով տուժել են՝ հետևյալ հանգամանքներում.

1) Իրենց ծառայության պարտականությունները կատարելիս: Որինակ՝ հանկարծ աշխատանքի ժամանակ բանվորի վորտքը կամ ձեռքը ընկնում է մեքենայի տակ:

2) Ձեռնարկության վերատեսչի, տիրոջ կամ վարպետի հանձնարարությունները կատարելիս: Որինակ բանվորին պատվիրած է վորևե աշխատանք և այդ ժամանակ նրա հետ դժբախտություն է պատահում:

3) Ձեռնարկության կամ նրա տիրոջ ողտին վորևե աշխատանք կատարելիս, թեկուզ տերը կամ կառավարիչը նրան չեն էլ առաջարկել այդ անելու: Որինակ, բանվորն ինքն է նետվել ձեռնարկության պահեստում առաջացած հրդեհը հանգցնելու՝ վոր իր աշխատանքի ժամերին:

4) Այն տեղում, վորտեղ գտնվում է ձեռնարկությունը, կամ աշխատանքներն են տարվում, նախաձաշի, մեքենան մաքրելու, հագուստը փոխելու և այլ կարիքների համար յեղած ընդմիջումների ժամանակ: Որինակ աշխատավորը յեկել է գործարան և բանվորական հագուստը հագնելիս, մարմնի վորևե մասը ընկնում մեքենայի տակ:

5) Ձեռնարկության կամ աշխատանքի տեղին

մտա, բանվորական որվա ընթացքում՝ յեթե ըստ ներքին կանոնադրության արգելված չէ նրան այդ տեղում լինել: Որինակ, բանվորը թողնելով աշխատանքը, բնական կարիքի համար գնացել է դուրս, վոր գտնելվում է մի փոքր հեռու. և նույն ժամին ֆրասովել է, ասենք թե գնդակից: Բայց այլ է, յեթե նույն բանվորը ֆրասովում է այն ժամանակ, յերբ աշխատանքը թողնելով վազում է տեսնելու նվագախմբով անցնող շքերթը. նա այդ կարգի մեջ չի կարող մտնել, վորովհետև այս դեպքերում նա խախտում է ներքին կանոնադրությունը:

6) Ճանապարհին, տնից աշխատանքի գնալու ժամանակ, կամ աշխատանքից տուն վերադառնալիս: Որինակ, նման դեպքերում հանկարծ ընկնում է ելենտրաքարշի (տրամվայի) տակ:

Այն հաշմանդամները, վորոնք աշխատունակությունը կորցրել են վերը հիշված հանգամանքներում տեղի ունեցած դժբախտ դեպքերից, ինչպես արդեն ասվեց, այժմ առանձնացված են և ստանում են ավելի մեծ թոշակ, քան մյուս հաշմանդամները¹⁾: Այդ կարգի հաշմանդամների համար թոշակի չափը վորոշվում է համաձայն նրանց միջին հիմնական աշխատավարձի, վորը նրանց արվել է մինչև աշխատունակության կորցնելը: Այսպիսով 1-ին խմբի խեղված-հաշմանդամներին նպաստ է տրվում միջին աշխատավարձի լրիվ չափով, 2-րդ խմբի խեղված-հաշմանդամներին

1) Այն հաշմանդամները, վորոնք աշխատունակությունը կորցրել են խեղությունից այն ժամանակ, յերբ նրանք որենքով պատժվող հանցագործություն են արել, իրավունք չունեն ոգտվելու խեղվածների համար սահմանված ապահովությունից:

միջին աշխատավարձի լրիվ չափի ³/₄ մասը, 3-րդ խմբի խեղված-հաշմանդամներին՝ միջին աշխատավարձի կեսը:

Ուրեմն, խեղված-հաշմանդամի թոշակի չափը վորոշելու համար, ամենից առաջ պետք է իմանալ նրա միջին հիմնական աշխատավարձը՝ վորպիսին նա ստացել է մինչև աշխատունակության կորցնելը: Սակայն այդ միշտ հեշտ չէ անել, այնպես վոր հին հաշմանդամները համարյա միշտ ել չեն ունենում հարկավոր փաստաթղթեր, վորոնցով կարելի լիներ նրանց աշխատավարձը վորոշել: Այս տեսակետից խեղված-հաշմանդամները բաժանվում են յերկու կարգի: Առաջին կարգի մեջ են մտնում նրանք, վորոնք դժբախտ դեպքից ֆրասովել են մինչև 1924 թ. հունվարի 1-ը: Սրանց թոշակ է նշանակվում այնքան, վորքան հունվարի վորակի (հատուկյան, մասնագիտության) այլ բանվորի վերջին յերեք ամսվա (մինչև թոշակ նշանակելը) միջին աշխատավարձն է կազմում:

Յերկրորդ կարգի մեջ են մտնում նրանք, վորոնք դժբախտ դեպքից ֆրասովել են 1924 թ. հունվարի 1-ից հետո: Այս դեպքում թոշակ է նշանակվում այնքան, վորքան հենց իր վնասված բանվորի վերջին յերեք ամսվա միջին աշխատավարձն է անում:

Վերջենք այսպիսի որինակ. նախկին փակնագործը այժմ հաշմանդամ ինկոյանի համար պետք է վորոշել թոշակի չափը, վորը ֆրասովել է դժբախտ դեպքից մինչև 1924 թ. հունվարի 1-ը: Այս դեպքում պետք է վոչ թե ինկոյանի միջին աշխատավարձը իմանալ, այլ նույն վորակի այլ բանվորի՝ ինչպիսին ինքն է, բացի այդ, վոչ թե մինչև դժբախտ դեպքի 3 ամսվա միջին աշխատավարձը պետք է վերցնել, այլ մինչև ինկոյանին թոշակ նշանակելը: Ասենք այդ

ԱՄՅԻ
ՇՈՒՆ

բանվորը մի ամսում աշխատավարձ ե ստացել 30 ուրբլի, մյուս ամսում՝ 40 ուրբլի, իսկ յերրորդում՝ 50 ուրբլի. ուրեմն այդ յերեք ամսում նա ստացել է ընդամենը 120 ո. այսպիսով բանվորի ամսական միջին աշխատավարձը գտնելու համար պետք է 120 ուրբլին բաժանել յերեք ամսի վրա, վոր կազմում է 40 ուրբլի: Այդ 40 ուրբլին ել կտրվի Խնկոյանին վորպես թոշակ յեթե նա 1-ին խմբի հաճմանդամ է. յեթե 2-րդ խմբի հաճմանդամ է, այդ 40 ուրբլու $\frac{3}{4}$ մասը, վոր անում է 30 ուրբլի. իսկ յեթե 3-րդ խմբի հաճմանդամ լինեք, այդ 40 ուրբլու կեսը, այսինքն՝ 20 ուրբլի: Նույն վորակի բանվորի միջին աշխատավարձի մասին տեղեկություններ պետք է ստանալ այն պրոֆ-միտթյունից, վորին անդամ է Խնկոյանը, կամ պետք է լիներ՝ ըստ իր աշխատանքի:

Ի այց յենթադրենք Խնկոյանը ֆաստվել է վոչ թե մինչև 1924 թ. հունվարի 1-ը, այլ դրանից հետո: Այս դեպքում պետք է իմանալ, վորքան է ստացել ինքը Խնկոյանը վերջին յերեք ամսում մինչև դժբախտ դեպքը, և, դրա միջին աշխատավարձը պետք է ընդունել վորպես հիմք նրան թոշակ նշանակելիս: Յենթադրենք Խնկոյանի վերջին յերեք ամսով աշխատավարձի միջին ամսականը կազմում է 44 ուրբլի: Այս հիման վրա յեկ պետք է տալ նրան թոշակ 44 ուրբլի, յեթե 1-ին խմբի հաշմանդամ է. այդ գումարի $\frac{3}{4}$ -ի չափ, այսինքն 33 ուրբլի՝ յեթե նա 2-րդ խմբի հաշմանդամ է և նույն գումարի կեսը՝ 22 ուրբլի, յեթե 3-րդ խմբի հաշմանդամ է:

Յեթե հաշմանդամի աշխատավարձը մինչև աշխատունակության սպառելը շատ ցածր է յեղել և դրա համեմատ ել նրան հասանելիք թոշակն ավելի քիչ է, քան այդ ստանում են հիվանդությունից ու ձև-

ությունից հաշմանդամ դարձածները, այդ դեպքում նրան ել թոշակ է նշանակվում այնքան, վորքան այդ հաշմանդամներն են ստանում. այսպիսով նրան տրվում է ավելի բարձր ու ձենտու թոշակ:

ԵԼԻ ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ԱՊԱՀՈՎՎՈՒՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԱՇՄԱՆԿԱՄՆԵՐԸ

Պատահում է նաև, վոր հաշմանդամին վոչ մի տեսակ թոշակ չի ոգնում: Լինելով անապաստան (անտուն), մենակ ու անխնամ, նա պատրաստ է տալու իր ամբողջ թոշակը, միայն թե ունենա վորեւե անկյուն, վորտեղ մեկը լինի իրեն մասին հոգ տանող. ոգնի նրան ուտելու, լւմելու, հագնելու և հիվանդության ժամանակ: Քիչ չեն նման հաշմանդամներ մասնավանդ իրենց դարն անցկացրած ծերունիների մեջ: Այս գործում նման հաշմանդամներին ոգնելու հանար սպահովագրական գանձարկղները Սոցիալական Ապահովության (Սոցապ) բաժինների հետ պայմանագիր են կնքում, վորով Սոցապները պարտավորվում են նրանց ընդունելու իրենց հաշմանդամության տնելում և աշխատանքի հաշմանդամների ապաստարաններում, լրիվ խնամքով. իսկ սպահովագրական գանձարկղները պարտավորվում են դրա փոխարեն Սոցապներին վճարել նրանց թոշակները: Այսպիսով ամեն մի անապաստան, մենակ ու անխնամ աշխատանքի հաշմանդամ կարող է թոշակ ստանալու փոխարեն, յեթե նա այդ ցանկանում է, Սոցապի հաշմանդամության տունն ընդունվել:

Պատահում է նաև, վոր յերիտասարդ ու վոչ շատ ծեր հաշմանդամներից շատերն ավելի ուրախ են թողնելու թոշակը, միայն թե նրանց հնարավորու-

թշուհ տրվի վորեւ նոր աշխատանքի կաշել ու նոր մասնագիտութեան վարժվել, վորպեսզի իրենց սեփական աշխատանքով ապրեն: Նման հաշմանդամներին այս գործում ոգնելու համար Սոցիալական ապահովագրութեան գլխավոր վարչութիւնը պայմանագիր է կնքել, վորով Սոցիալական Ապահովութեան ժողովըրդական Կոմիտարիատը պարտավորվում է ընդունել նրանց իր տեխնիկումները, աշխատանքի հաշմանդամների կրթական պրոֆեսիոնալ արհեստանոցները, իսկ Սոցապահովագրութիւնը պարտավորվում է դրա համար Սոցապին վճարելու նրանց թոշակները և ուսուցման վարձատրութիւնը: Այսպիսով նոր մասնագիտութեան ընդունակ ամեն մի հաշմանդամ, յետեւ նա ցանկանում է, թոշակ ստնալու փոխարեն կարող է ուղարկել Սոցապօղկոմատի տեխնիկումը սովորելու:

Վերջին ժամանակներում Սոցապներն պատերազմի հաշմանդամներին սկսեցին կազմակերպել արտադրողական և առևտրական կոոպերատիվների արտելներ շախատանքների համար: Հաշմանդամների նահանգական միացյալ կոոպերատիվների ղեկավարութեամբ, Սոցապներին կից կազմակերպվում են թիթեղագործների, կոշիկակարների, ատախձագործների արհեստանոցներ, գարեջրատներ, թեյատներ և նման հիմնարկութիւններ: Այդ ձեռնարկութիւնների կազմակերպման համար հաշմանդամները հատկացնում են իրենց մի քանի ամսվա ստանալիք թոշակները, վորտեղ և մասնակցում են իրենց անձնական աշխատանքով: Հասկանալի յետ, վոր այդ աշխատանքով կարող են զբաղվել նաև աշխատանքի հաշմանդամները: Սրանցից ամեն մեկը, յետեւ ցանկանում է մտնել այդպիսի արտելի մեջ, կարող է ամեն ժամանակ յերեք—չորս ամսվա համար առաջուց ստանալ իր թոշակը, իր բա-

ժինը մտցնել արտելի մեջ և սեփական աշխատանքով ձեռք բերել իր գոյութեան համար միջոցներ: Յետեւ հաշմանդամների այդ կազմակերպած ձեռնարկութիւնը վորեւ պատճառով կքայքայվի, յետեւ դրենք, կայրվի, այն ժամանակ հաշմանդամը նորից կարող է դիմել ապահովագրական գանձարկին, վորը արդեն բաց թողած գումարի ժամանակ լրանալուց հետո, նորից կվճարի նրան հասանելիք թոշակը:

ԹՈՇԱԿԱՌՎԻ ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՄԻՋՈՅՆԵՐԻ ՀԱՇՎԵԱՌՈՒՄԸ

Մենք արդեն վերևում ասացինք, վոր ապահովագրական գանձարկը ոգնութիւն է ցույց տալիս աշխատանքի այն հաշմանդամներին, վորոնք ապրուստի միջոցներից զուրկ են: Դրա համար նախ քան աշխատանքի հաշմանդամին թոշակ նշանակելը, ապահովագրական գանձարկը հաշվի է առնում նրա ապրուստի միջոցները: Այնպես վոր, յետեւ հաշմանդամը այնպիսի աշխատանք կամ յեկամուտ ունի, վորը որեւէ քանակով նրան հասնելիք թոշակի հետ միասին վերացրած ավելի շատ է ստացվում, քան նույն վայրում ապրող մի այլ բանվորի միջին աշխատավարձն է կազմում, այդ դեպքում նրա թոշակը պակասեցվում է:

Որինակ 1-ին խմբի հաշմանդամ Գասպարյանը վորեւ յեկամուտ ունի, վորը հավասար է ամսական 4 ուրբու: Նրան թոշակ է հասնում, ըստ 1-ին խմբի՝ 14 ուրբու չափ, իսկ նույն վայրում ապրող բանվորի միջին աշխատավարձը, հավասար է 16 ուրբու: Այս դեպքում Գասպարյանը վոչ թե 14 ուրբու յետ ստանում, այլ 12 ուրբու, վորովհետև նրա 4 ուրբու յեկա-

մուտը 14 ուրբի թոշակի հետ կազմում է 18 ուրբի, վորը ավելի յի, քան նույն վայրում ապրող բանվորի միջին աշխատավարձը, այսինքն՝ 16 ուրբին:

Այստեղ արժե լրացնել, վոր նրա մասնավոր յեկամուտը հաշվառման յենթարկելիս, նկատի յե առնվում միայն իր, հաշմանդամի աշխատածն ու յեկամուտը: Ինչ վերաբերվում է ընտանիքի մյուս անդամների աշխատավարձին ու յեկամուտներին, այդ արդեն հաշվառման ժամանակ նկատի չի առնվում: Որինակ Գասպարյանը ընտանիքում ունի աշխատող քույր կամ յեղբայր, սրանց աշխատավարձը չի հաշվվում, այլ միայն իր՝ Գասպարյանի աշխատանքն ու յեկամուտը: Յեթե աշխատանքի հաշմանդամն ունի իր արհեստը և ոգտվում է նաև ուրիշի վարձու աշխատանքից, կամ, պարապում առևտրով, այդ դեպքում թոշակ բոլորովին չի տրվում:

Այն, ինչ վոր այստեղ մասնավոր յեկամուտի հաշվառման մասին ասվեց, վերաբերվում է միմիայն աշխատանքի հաշմանդամներին, վորոնք իրենց աշխատունակութունը սպառել են հիվանդության կամ ծերության հետևանքով:

Ինչ վերաբերվում է խեղված—հաշմանդամներին, նրանց մասնավոր աշխատանքի արդյունքները բոլորովին հաշվի չեն առնվում. միայն այն դեպքում են նրանք թոշակից զրկվում, յերբ ոգտազործում են ուրիշի վարձու աշխատանքը, կամ պարապում են քիչ թե շատ խոշոր առևտրով, ունենալով 2-րդ կարգից քարձը պատենտ (առևտր. վկայական):

ՎՈՐ ԳԵՊՔԵՐՈՒՄ Ե ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՆՁԱՐԿՎՐԸ ԽՆՆԱՄՈՒՄ ՎՈՐԲԱՅԱԾ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԻՆ

Վերևում խոսվեց այն մասին, թե ապահովագրական գանձարկղներն ինչպես են ոգնութուն ցույց տալիս այն հաշմանդամներին, վորոնք դժբախտութուն են ունեցել կորցնելու իրենց առողջութունն ու աշխատանքի ընդունակութունը:

Այժմ խոսենք նրա մասին, թե ինչպես են ոգնութուն հասնում վորբացած ընտանիքներին, վորոնք կորցրել են իրենց կերակրողներին:

Կյանքի խաղաղ պայմաններում շատ ընտանիքներ գանազան պատճառներից կորցնում են իրենց կերակրողներին: Հիվանդութունից, դժբախտ դեպքերից, ծերութունից մեռնում են և բանվորները, և առևտրականները, և սպեկուլիանտները, և գյուղացիները, և ինքնուրույն գործի տերերը: Արդյո՞ք ապահովագրական գանձարկղները բոլոր վորբացած ընտանիքներին են ապահովում, առանց ի նկատի ունենալու, թե ինչով են պարապել նրանց կերակրողները: Վո՛չ, ի հարկե, վոչ բոլորին: Ապահովագրական գանձարկղը միայն այն վորբացած ընտանիքներին է ապահովում, վորոնց կերակրողները մինչ դժբախտ դեպքը աշխատել են վարձով, այսինքն յեղել են բանվորներ կամ ծառայողներ: Բացի այդ գանձարկղը ապահովում է նաև Աշխատանքի Բորսայի ապահովագրված գործազուրկների և աշխատանքի հաշմանդամների ընտանիքներին: Բոլոր մյուս վորբացած ընտանիքները՝ նախկին առևտրականների, մեծ ու փոքր գործատերերի և սրանց նմանների ընտանիքները,

ապահովագրական գանձարկղից ոգնություն չեն կարող ստանալ:

Աշխատավորի ընտանիքը կարող է վորբանալ գանազան պատճառներից: Պատահում են դեպքեր, յերբ կերակրողը բոլորովին վողջ առողջ է, մինչդեռ ընտանիքը զրկված է նրանից:

Հաճախ պատահում է, վոր աշխատավորը վորեւ պատճառով, նույնիսկ յերկար տարիներ միասին ապրելուց հետո, թողնում ու հեռանում է ընտանիքից, տեղավորվում է ուրիշ բնակարան և չի ուզում ճանաչել իր ընտանիքը:

Արդյո՞ք ապահովագրական գանձարկղը վորեւ ոգնություն ցույց է տալիս այնպիսի վորբացած ընտանիքին: Վո՞չ, չի ցույց տալիս, վորովհետև նման դեպքերում այդ ընտանիքները ունեն ուրիշ յելք, դա ժողովրդական Դատարանն է, վորին պետք է դիմել: Յեթե այդպիսի ընտանիքը բողոքելով իր կերակրողի այդ վարմունքի դեմ կդիմի ժողովրդական Դատարանին, վերջինս կատիպի նրան իր միջոցների վորոշ մասը հաստկացնել ընտանիքի, ապրուստի համար, և դրանով նրանք հեշտությամբ կարող են առանց գանձարկղի ոգնության կառավարվել: Ապահովագրական գարձարկղը ոգնում է միայն այն ընտանիքներին, վորոնց կերակրողները մահացել են, ուստի նրանք բացի գանձարկղից, վոչ վոքի վրա չեն կարող հույս դնել:

Կերակրողից զրկվել, դա չի նշանակում, վոր նա անսպայման մեռել է: Պատահում են դեպքեր, վոր նա անից ճանապարհվում է վորեւ տեղ և ել չի վերադառնում: Յերկար ժամանակ վոչ մի տեղեկություն չի լինում. ուր է չքացել կամ ի՞նչ է պատահել նրա հետ—վոչ վոր տեղյակ չէ: Մի խոսքով անհայտ կորել

է: Այդպիսի դեպքերում կերակրողը համարվում է կուրած: Բայց և այնպես այդ ընտանիքը վորպեսզի իրավունք ունենա ապահովագրական գանձարկղից կամ Սոցապից ոգնություն ստանալ, պետք է ձեռք բերի հատուկ փաստաթուղթ, վորով հաստատվի, վոր խնայես ընտանքի կերակրող անհայտ բացակայում է:

Այդ փաստաթուղթը ստանալու համար պետք է դիմում տալ ժողովրդական Դատարանին, վորը միջոցներ է ձեռք առնում, անհայտ բացակայողին փնտրելու: Յեթե մի ամսից հետո դատարանը չի ստանում հավաստի տեղեկություն թե վո՞րտեղ է գտնվում կուրածը, դատական ժողով է նշանակում՝ նրան անհայտացած համարելու համար:

Ժողովում հրավիրվում են վկաներ, վորոնք կերակրողի անհայտ բացակայելը կարող են հաստատել, դրանով դատարանը վորոշում է հանում, վոր ընտանիքի կերակրողը համարվում է բացակա:

ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԱՆԳԱՄՆԵՐԻՑ ՈՎՔԵՐ ԵՆ ԱՊՐՀՈՒՄ

Պետք է իմանալ, վոր ապահովագրական գանձարկղը իրենց կերակրողին կորցնելուց հետո վորբացած ընտանիքի բոլոր անդամներին ել չի ապահովում: Այդ իրավունքն ունին. 1) անչափահաս յերեւրեխաները (16 տ. ցած), 2) անչափահաս քույրերն ու յեղբայրները (16 տ. ցած), վորոնք ուրիշ վոչ մի խնանամող չունեն, 3) հայրը, մայրը և ամուսինը—յեթե անաշխատունակ են, (այդպիսին համարվում են նրանք, վորոնց եքսպերտ հանձնաժողովը նշանակում է հաշմանդամության առաջին յերեք խմբերից վորեւ

մեկում), կամ ունին ութ տարեկանից փոքր յերեխաներ:

Վորբացած ընտանիքի անդամները իրավունք ունեն ապահովման այն ժամանակ, յեթե մինչև իրենց կերակրողին կորցնելը նրա խնամքի տակ են գտնվել և դրանից հետո անընտանի անհրաժեշտ միջոցներից գուրկ են մնացել: Դրանց համար ապրուստի բավարար միջոցները համարվում են նույնը, ինչ վոր տրվում է գանազան կարգի հաշմանդամներին:

ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ԱՊԵՀՈՎՎՈՒՄ ԻՐԵՆՅ ԿԵՐԱԿՐՈՂՆԵՐԻՅ ԶՐԿՎԱԾ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԸ

Ինչպես աշխատանքի հաշմանդամները, նույնպես և իրենց կերակրողներին կորցրած աշխատավորների ընտանիքները ապահովվում են գլխավորապես թոշակով: Սրանց թոշակի չափը կախված է ընտանիքի անդամների քանակից, Այն վորբացած ընտանիքները, վորոնց անդամների թիվը շատ է, շատ էլ թողակ են ստանում, իսկ թվով քիչ ընտանիքի անդամները, քիչ թոշակ են ստանում: Վորբացած ընտանիքներն ըստ իրենց անդամների քանակի, բաժանվում են 3 կարգի. առաջին կարգին են պատկանում յերեք և ավելի անդամ ունեցողները, յերկրորդ կարգին՝ յերկու անդամ ունեցողները և յերրորդ կարգին՝ մեկ անդամ ունեցող ընտանիքները:

Առաջին կարգի այն ընտանիքներին, վորոնք իրենց կերակրողներին կորցրել են հիվանդության կամ ձերբության հետևանքով, նշանակվում է թոշակ 1-ին խմբի աշխատանքի հաշմանդամի լրիվ թոշակի, այ-

մինքն 14—18 ուրբու $\frac{2}{3}$ մասի չափ, վոր անում է մինչև 12 ուրբու: Յերկրորդ կարգի ընտանիքներին 1-ին խմբի աշխատանքի հաշմանդամի թոշակի կեսը, վոր անում է 7—9 ուրբու: Յերրորդ կարգի ընտանիքներին՝ 1-ին խմբի հաշմանդամի թոշակի $\frac{1}{3}$ մասի չափ, վոր անում է 4 ո. 70 կ—6 ուրբու:

Բայց և այնպես, այստեղ ևս պետք է խոստովանվել, վոր այս թոշակի չափը բավարար չէ և միևնույն ժամանակ հնարավորությունն չունենալով առանց բացառության բոլորի թոշակը մեծացնել, Խորհրդային իշխանությունն ավելի բարձր թոշակ է սահմանել այն ընտանիքների համար, վորոնց կերակրողները մահացել են իրենց վարձու աշխատանքի հետ կապ ունեցող գործի ժամանակ: Այդ ընտանիքները, ինչպես և խեղված հաշմանդամները, թոշակ են ստանում իրենց մահացած կերակրողի միջին աշխատավարձի համեմատ:

Բայց վորովհետև այդ ընտանիքներից շատերի կերակրողները մահացել են շատ տարիներ առաջ և այժմ վորոշել նրանց աշխատավարձը անհնարին է, դրա համար էլ այդ ընտանիքները բաժանվում են յերկու կարգի:

Առաջին կարգի մեջ մտնում են այն ընտանիքները, վորոնք իրենց կերակրողներին կորցրել մինչև 1924 թ. հունվարի 1-ը: Սրանց համար, ինչպես և խեղված-հաշմանդամներին, թոշակ է նշանակվում նույն վորակի ու նույն պրոֆմիության բանվորի աշխատավարձի համեմատ, ինչպիսին մահացած աշխատավորինն է յեղել:

Յերկրորդ կարգի մեջ մտնում են այն ընտանիքները, վորոնք իրենց կերակրողներին կորցրել են 1924

Թվի հունվարի 1-ից հետո: Նրանց, ինչպես և 2-րդ կարգի խեղված-հաշմանդամներին, թոշակ է նշանակվում մահացածի վերջին 3 ամսվա միջին աշխատավարձի չափով:

Այսպիսով ստացվում է հետևյալը. յենթադրենք գործարանում աշխատող մի բանվոր մահացել է մինչև 1924 թ. հունվարի մեկը: Նրա ընտանիքին թոշակ է նշանակվում նույն վտակի բանվորի միջին աշխատավարձի $\frac{3}{4}$ -ի չափ՝ յեթե ընտանիքի անդամների թիվը յերեք է կամ ավելի. նույն միջին աշխատավարձի կիսի չափ՝ յեթե անդամների թիվը յերկու յե և $\frac{1}{3}$ չափ՝ յեթե ընտանիքը բաղկացած է մեկ անդամից:

Իսկ յեթե գործարանում աշխատող բանվորը մահացել է 1924 թ. հունվարի մեկից հետո, նրա ընտանիքը թոշակ է ստանում իր մահանածի վերջին 3 ամսվա միջին աշխատավարձի $\frac{3}{4}$ մասը, կեսը կամ $\frac{1}{3}$ մասը (համաձայն ընտանիքի անդամների թվի):

Յեթե կերակրողի մահվանից հետո ընտանիքի անդամը մնում է անոգնական, մենակ ու անխնամ. նա յեթե ցանկանում է, կարող է տեղավորվել Սոցապի հաշմանդամների տանը: Այս դեպքում նրան, ինչպես և հաշմանդամների տանը տեղավորված բոլոր աշխատանքի հաշմանդամներին, թոշակ այլևս չի տրվում:

Նմանապես և ընտանիքի վորբացած անդամը յեթե ապահովագրական գանձարկղի խնամքի տակ է գտնվում, կարող է տեղավորվել սոցապի տեխնիկումում կամ կրթական-պրոֆեսսիոնալ արհեստանոցում, վորնե գրադմունք սովորելու համար:

Ընտանիքի անչափահաս անդամներին կարելի յե տեղավորել զանազան մանկատներում, դպրոցներում և այլն:

ՄԻՆՉԵՎ ՅԵՐԲ Ե ՏՐՎՈՒՄ ԹՈՇԱԿԸ

Հենց դիմումը տալու որվանից, նշանակված թոշակը տրվում է մինչև մահը: Այն դեպքում է դադարեցվում թոշակ տալը, յերբ հաշմանդամի առողջության վիճակն այն աստիճանի յե լավանում, վոր նա այլևս չի կարող հաշվվել հաշմանդամության առաջին 3 խմբի մեջ, այլ մնացած՝ 4-րդ, 5-րդ և 6-րդ խմբերի մեջ, վորոնց արդեն թոշակ չի տրվում:

Աշխատավորի վորբացած ընտանիքի անդամներին թոշակ տրվում է մինչև զանազան ժամանակամիջոցը, անչափահաս յերեխանարին, քույրերին և յեղբայրներին՝ մինչև 16 տ. հասակը. աշխատունակ կընտը—յեթե նա ունի իր մոտ փոքրահասակ մանուկներ. մինչև սրանցից ամենափոքրի 8 տարեկան դառնալը: Անաշխատունակ անդամներին տրվում է մինչև մահը կամ մինչև այն ժամանակ, յերբ նա ընդունակ է դառնում աշխատանքի:

Ինչպես հաշմանդամներին, վորբացած ընտանիքներին նույնպես նշանակված թոշակը տրվում է դիմում տալու որվանից:

Աշխատանքի հաշմանդամներին և իրենց կերակրողին կորցրած աշխատավորների ընտանիքներին թոշակ տալը դադարեցվում է այն ժամանակ, յերբ նրանց ապրուստի միջոցները լավանում են այն աստիճան, վոր նրանք հնարավորություն են ստանում ապրելու առանց պետության ոգնության:

Յեթե թոշակ ստացողը անաշխատունակ է համարվում այն պատճառով, վոր յերեխաներին խնամելով է զբաղված (մինչև նրանց 8 տարեկան դառնալը), յերբ նա նորից է ամուսնանում, զրկվում է թոշակից, թեկուզ յերեխան 8 տ. լրացրած չլինի:

Յեթե թողակառուն (թողակ ստացողը), աշխատանքի հաշմանդամը, կամ վորբացած ընտանիքի անդամը ճանապարհովում ե արտասահման (մեր յերկրից դուրս), նրա 3 ամսվա թողակն առաջուց ե տրվում: Յեթե նա ճանապարհովուց հետո 6 ամսվա ընթացքում վերադառնում ե, ստանում ե նաև շտացած ամիսների համար, իսկ յեթե վերադառնում ե 6 ամսից հետո, թողակն ել այդ որվանից ե տրվում:

Յեթե արտասահմանում նա մնում ե 3 տարուց ավելի ե հետո վերադառնում, թողակից բոլորովին զրկվում ե: Այս իհարկե, չի նշանակում, թե պետությունը վորևե բանով դեմ ե, վոր այս կամ այն քաղաքացին արտասահման մեկնի: Վոչ, բայց քանի վոր թողակառուն հնարավորություն ե ունեցել արտասահման գնալու ե այնտեղ 3 տարուց ավելի ապրելու, նշանակում ե, նա կարող ե մնալ առանց պետության ոգնության, իսկ յեթե այդպես ե, ավելի լավ ե այդ գումարն այնպիսի թողակառուների վրա գործադրել, վորոնք ավելի կարիք են զգում:

Բայց հասկանալի յե, վոր հարգելի դեպքերում, որինակ, թողակառուն արտասահմանում վորևե մեկի ոգնությամբ բժշկվել ե ե այլն, ապահովագրական մարմինը այդպիսի թողակառուին դարձյալ շարունակել ոգնություն ցույց տալ:

ԻՆՉՊԵՍ Ե ՆՇԱՆԱԿՎՈՒՄ ԹՈՇԱԿԸ

Աշխատանքի հաշմանդամներին ե իրենց կերակրողներին կորցրած աշխատավորների ընտանիքների համար թողակ կամ այլ տեսակ ապահովություն նշանակում են Սոցապ Վարչության կամ նահանգական

ապահովագրական գանձարկղներին կից հատուկ հանձնաժողովները: Յերկաթուղայինների ե ծովային հաղորդակցության աշխատավորների համար՝ յերկաթուղային կամ ծովային շրջանային գանձարկղների կոմիտեները:

Յեթե մեկը հաշմանդամ ե դառնում կամ իր խընամողին կորցնում, ապահովագրական գարձարկղից ոգնություն ստանալու համար պետք ե դիմում տա այն գանձարկղին, վորի շրջանում ինքն ե ապրում: Դիմումը կարելի յե ներկայացնել ուղղակի գանձարկղի հանձնաժողովին կամ կոմիտեյին:

Աշխատանքի հաշմանդամներն իրենց դիմումը պետք ե տան 2 տարուց վոչ ուշ, այն որվանից հաշված, յերբ անաշխատունակության հետևանքով դադարել են աշխատելուց: Իրենց կերակրողներին կորցրած ընտանիքները պետք ե դիմում տան 2 տարուց վոչ ուշ, հաշված այն որից, յերբ մեռել ե կերակրողը, կամ անհայտ կորել՝ համաձայն ժողովրդական դատարանի վորոշման:

Յեթե մինչև դիմում տալն արդեն անցել ե 2 տարի ե ուշացրել են առանց հարգելի պատճառի, դիմումը մերժվում ե:

Աշխատանքի հաշմանդամն իրեն թողակ նշանակելու համար դիմում տալիս պետք ե ներկայացնի հետևյալ փաստաթղթերը.

1) Վկայական իր մինչև աշխատունակության կորցնելը կատարած վարձու աշխատանքի մասին՝ տրված գործարանից, հիմնարկությունից կամ հակառակ դեպքում, ժողովրդական Դատարանից:

2) Վկայական անաշխատունակության մասին՝ տրված այն բուժական հիմնարկից, վորտեղ բուժվել ե

հաշմանդամը, կամ այլ փաստաթուղթ—վորով հաստատվի նրա հաշմանդամութեան նշանները:

3) Վկայական հաշմանդամի կարողութեան ու միջոցների վիճակի մասին՝ տրված պրոֆմիլությունից, միլիցիայից կամ բնակարանային վարչությունից:

Սեղված հաշմանդամները բացի այս բոլորից պետք է ներկայացնեն իրենց հետ պատահած դժբախտ դեպքի փաստաթուղթը, մատնանշված վստեղ և ինչպիսի հանդամանքներում է տեղի ունեցել խեղությունը:

Այն ընտանիքները, վորոնք զրկվել են իրենց կերակրողներից, դիմումի հետ պետք է ներկայացնեն հետևյալ փաստաթղթերը.

1) Վկայական մեռածի կամ անհայտ կորածի ծառայությունից վերջին տեղում կատարած աշխատանքի մասին՝ տրված գործարանից կամ պրոֆմիլությունից:

2) Վկայական իրենց կերակրողի մասին՝ ցույց տալով մահվան պատճառները, տեղն ու ժամանակը, իսկ յեթե անհետ է կորել, ժողովրդական դատարանի այդ մասին կայացրած վորոշումը:

3) Վկայական ընտանիքի անդամների թվի մասին՝ ցույց տալով յերեխաների տարիքը և ընտանիքի մյուս անդամների անաշխատունակությունը հաստատող փաստաթղթերը: Յեթե ընտանիքի անաշխատունակ անդամները չունեն այդ փաստաթղթերը, պետք է կցել վկայական նրանց հիվանդութեան մասին և խնդրել, վոր ապահովագրական գանձարկղը նրանց ուղարկի եքսպերտ հանձնաժողովում վորոշելու, հաշմանդամութեան վոր խմբին են պատկանում նրանք:

4) Վկայական, վոր դիմողներն իսկապես գտնվել են մեռածի կամ անհետ կորածի խնամքի տակ՝

տրված պրոֆմիլությունից կամ բնակարանային վարչությունից:

5) Վկայական, դիմողների ապրուստի միջոցների մասին՝ տրված պրոֆմիլությունից, բնակարանային վարչությունից կամ միլիցիայից:

Յեթե ընտանիքի կերակրողը մեռել է դժբախտ դեպքից իր վարձու աշխատանքի հետ կապ ունեցող գործի ժամանակ, պետք է ներկայացնել վկայական այդ դեպքի մասին՝ ցույց տալով վորտեղ, յե՞րբ և ինչ հանգամանքներում է ընտանիքի կերակրողը մահացել:

Ապահովագրական գանձարկղն այս փաստաթղթերով դիմումը ստանալով, իսկույն աշխատանքի հաշմանդամին կամ իրենց կերակրողին կորցրած ընտանիքի մեծահասակ անդամներին ուղարկում է եքսպերտ հանձնաժողովում վորոշելու հաշմանդամութեան վոր խմբին և պատկանում նրանք: Յեթե համաձայն եքսպերտ հանձնաժողովից ստացված վկայությունից փաստաթղթերի դիմողը նշանակվել է հաշմանդամութեան առաջին 3 խմբերից վորևե մեկում, ապահովագրական գանձարկղը նշանակում է նրան թոշակ, փաստաթղթերը ուղարկելով հանձնաժողովին կամ ճանապարհների հաղորդակցութեան ապահովագրական գանձակղի կոմիտեյին: Յեթե վորբացած ընտանիքում կան նաև փոքրահասակ յերեխաներ, ապահովագրական գանձարկղը փաստաթղթերը միշտ ել հետ է ուղարկում հանձնաժողովին, թեկուզ ընտանիքի մեծ անդամները հաշմանդամութեան առաջին 3 խմբերից վորևե մեկում նշանակված ել չլինին:

Ստացված փաստաթղթերի հիման վրա հանձնաժողովը կամ կոմիտեն քննում են գործը: Յեթե դիմողի ապրուստի միջոցների մասին կասկած է առաջանում, հանձնաժողովը պահանջում է գանձարկղին քըն-

նություն կատարել: Յեթե կասկածում ե, վոր հաշմանդամութեան աստիճանը ճիշտ չե վորոշված, այդ դեպքում հանձնաժողովն իր հաշվով կանչում ե դիմողին, նորից քննութեան յենթարկելու: Յերբ արդեն հանձնաժողովի կամ կոմիտեյի կողմից այլևս վոչ մի կասկած չկա, նրանց նշանակվում ե թոշակ և գանձարկղից տրվում համապատասխան գրքույկ. յեթե մեկը ուղարկվում ե հաշմանդամների տուն կամ վորևե նման հիմնարկութեան, նրան տրվում ե ճանապարհվելու հնարավորութեան:

ՅԵԹԵ ԹՈՇԱԿ ՆՇԱՆԱԿՈՂ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ ՍԽԱԼ ՎՈՐՈՇՈՒՄ Ե ԿՎՅԱՅՐԵԼ՝ ՈՒՄ ՊԵՏՔ Ե ԲՈՂՈՒԲԵԼ

Յեթե աշխատանքի հաշմանդամները կամ վորբացած ընտանիքները դժգոհ են ապահովագրութեան մասին հանձնաժողովի կամ ճանապարհների հաղորդակցութեան ապահովագրական գանձարկղի կոմիտեյի կայացրած վորոշումից, կարող են բողոքել Աշխատանդի ժողովրդական կոմիտեայի սոցիալական ապահովագրութեան գլխավոր վարչութեան կից թոշակներ նշանակող կենտրոնական կոնֆլիկտային հանձնաժողովին:

Բողոքը սկզբում պետք ե ուղղել նահանգական Սոցապվարչութեանը, վորն իր յեզրակացութեան հետ բոլոր փաստաթղթերով ուղարկում ե հիշված կենտրոնական կոնֆլիկտային հանձնաժողովին: Բողոքն ուղղակի կենտրոնական հանձնաժողովին ներկայացնելն ավելորդ ե, վորովհետև նա առանց բոլոր փաստաթղթերի և նահանգական Սոցապ վարչութեան այդ մասին ունեցած կարծիքի, չի քննի այդ գործը:

Կենտրոնական կոնֆլիկտային հանձնաժողովը յեթե իրավացի յե գտնում բողոքը, փոխում ե նահան-

գական հանձնաժողովի վորոշումը: Յեթե ընդհակառակը գտնում ե, վոր բողոքն անհիմն ե, հաստատում ե նահանգական հանձնաժողովի վորոշումը: Կենտրոնական հանձնաժողովի վորոշումը վերջնական ե հարվում. ուստի դատարանի, դատախազի կամ պետական վորևե այլ մարմնի միջոցով նորից բողոքելը, փտք չունի:

ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏՔ Ե ՍՏԱՆԱԼ ՆՇԱՆԱԿՎԱԾ ԹՈՇԱԿ

Ամեն մի հաշմանդամին և վորբացած ընտանիքին թոշակ նշանակելիս հանձնվում ե թոշակի գրքույկ:

Գրքույկը տրվում ե մեկ տարով և բաղկացած ե 12 պովովոդ չեկերից (տարվա ամիսների թվով): Չեկի առաջին յերեսի վրա ապահովագրական գանձարկղը հատկացրած թոշակի հաշիվն ե պահում, հակառակ յերեսի վրա գրվում ե թոշակառվի ապրուստի և ընտանեկան դրութեան մասին տեղեկութեաններ պրոֆմիտութեան, միլիցիայի կամ բնակարանային վարչութեան կողմից, վորոնք և նշանակում են այդ մասին կատարված բոլոր փոփոխութեանները:

Ապահովագրական գանձարկղի նշանակված ժամանակներին թոշակառուն դիմում ե գանձարկղին ներկայացնելով իր գրքույկը, թոշակ ստանալու համար:

Այստեղ ծանոթանալով չեկի հակառակ յերեսի վրա պրոֆմիտութեան, միլիցիայի կամ բնակարանային վարչութեան տված տեղեկութեանների հետ, հաշվում են նրան հասնելիք գումարը և տալիս իրեն, վորից հետո

Թողակառուն չեկը ներկայացնում է գանձապահին և ստանում իր դրամը: Ապահովագրական գանձարկզն իրավունք չունի վորևե այլ նպատակով Թողակից վորևե մաս հետ պահել կամ պակսու տալ: Յեթե Թողակառուն տեղափոխվում է ուրիշ բնակավայր, պետք է այդ մասին հայտնի գանձարկզին, վորը հետ է վերցնում նրանից Թողակի գրքույկը և փոխարենը տալիս ժամանակավոր վկայական: Հետ ստացած գրքույկը ուղարկում է այն ապահովագրական գանձարկզին, վորի գործողության շրջանում ապրելու յե Թողակառուն. այստեղ նա ներկայացնում է ժամանակավորապես տրված վկայականը և ստանում իր գրքույկը: Յեթե այդ տեղափոխությունն անհրաժեշտ պատճառով է կատարվում, Թողակառուն ստանում է վկայական, վորով ճանապարհածախսի 25%օ-ը գեղջվում է:

ԻՆՉՊԻՍԻ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՆՊԱՍՏՆԵՐ ԵՆ ՏՐՎՈՒՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԱՇՄԱՆԳԱՄՆԵՐԻՆ ՅԵՎ ՎՈՐԲԱՅԱԺ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԻՆ

Բացի այն ոգնությունից, վորի մասին խոսվեց մինչև հիմա, աշխատանքի հաշմանդամները և իրենց կերակրողին կորցրած ընտանիքներին իրավունք ունին ստանալու նաև այլ գանազան նպաստներ և արտոնություններ:

Յեթե նրանք գտնվելով ապահովագրական գանձարկզի խնամքի տակ, ունենում են նոր յերեխա, գանձարկզը տալիս է միանվագ (միանգամից) նպաստ, մանկան համար գնելու անհրաժեշտ իրեր, բացի այդ մանկան սննդի համար տրվում է ամսական նպաստ, 9 ամսվա ընթացքում:

Միանվագ նպաստ տրվում է 14—18 ուրբի, անդի նպաստ՝ իրեն հատկացված ամսական նպաստի 1/4-ի չափ, յուրաքանչյուր ամսվա համար:

Աշխատանքի հաշմանդամի կամ նրա ընտանիքի անդամի մահվան դեպքում, նույնպես և գանձարկզի խնամքի տակ գտնվող ընտանիքների անդամներից վորևե մեկի մահվան դեպքում տրվում է միանվագ նպաստ 14—18 ուրբի նրանց այն բարեկամներին, վորոնք թաղման ծախքերն են կատարել:

Նոր ծնվող մանկան միանվագ նպաստ գանձարկզը տալիս է ծննդից մոտ մեկ ամիս առաջ, վորը ստանալու համար անհրաժեշտ է ներկայացնել գանձարկզին կից բժշկական վերստուգիչ հանձնաժողովի վկայականը այն մասին, թե յերբ է յենթարկվում ծնունդը: Մննդի նպաստ ստանալու համար ամեն անգամ պետք է բնակարանային վարչությունից ներկայացնել վկայական, մանկան վողջ լինելու մասին:

Թագման նպաստը ստանալիս անհրաժեշտ է ներկայացնել փաստաթուղթ մահվան մասին, յեթե հաշմանդամի ընտանիքի անդամն է մեռել, վկայական՝ վոր մեռնողը նրա խնամքի տակ է յեղել:

Ընդհանրապես այս կամ այն նպաստի համար գանձարկզին դիմելիս, պետք է միշտ փոտն ունենալ Թողակի գրքույկը կամ այլ փաստաթուղթ՝ վոր դիմողը գանձարկզի խնամքի տակ է գտնվում:

ԻՆՉՊԵՍ Ե ԲԺՇԿՈՎԱՆ ՈԳՆՈՒԹՅՈՒՆ ՅՈՒՅՅ ՏՐՎՈՒՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԱՇՄԱՆԳԱՄՆԵՐԻՆ ՅԵՎ ՎՈՐԲԱՅԱԺ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԻՆ

Բոլոր աշխատանքի հաշմանդամներն ու վորբացած ընտանիքները, վորոնք ապահովագրական գան-

ձարկղի խնամքի տակ են գտնվում, հիվանդութեան դեպքում կարող են ստանալ ձրիաբար բժշկական ոգնութիւն և դեղորայք, ինչպես գանձարկղի ապահովագրված բոլոր բանվորներն ու ծառայողները: Բժըկական ոգնութեան համար պետք է դիմել առողջապահական բաժնի բուժարանին (Առբաժնի): Ձրի դեղորայք պետք է ստանալ բուժարանի բժշկի դեղատոմսով, այն դեղատնից, վոր ցույց կտա բժիշկը: Ամեն անգամ բուժարանին (ամբուլատորիա) դիմելիս պետք է ներկայացնել թոշակի գրքույկը կամ այլ փաստաթուղթ, վոր դիմողը ապահովագրական գանձարկղի խնամքի տակ է գտնվում: Մահձակալային բուժումը, այսինքն հիվանդանոցում բուժվելը և բոլոր տեսակի հատուկ բուժումները (Չրով, էլեքտրակահութեամբ և այլն) կատարվում է Առբաժնի շրջանային բուժարանի միջոցով:

Քիչ չէ պատահում նաև այնպես, վոր աշխատունակութեանը կորցրած հաշմանդամը մասամբ կամ լրբիվ կերպով ընդունակ է դառնում աշխատանքի, յերբ նրա մարմնի կորցրած բնական գործարանը փոխարինվում է արհեստականով-պրոտեզով: Ուշինակ դարբինը զրկվելով վոտքից, չի կարողանում այլևս կատարել իր աշխատանքը, բայց յերբ նրան արհեստական (շինված) վոտք են հարմարեցնում, հնարավորութեան է ստանում շարունակելու իր նախկին գրադմունքը: Ներկայումս ինչպես պետական, նույնպես և մասնավոր գործարաններում պատրաստվում են պրոտեզներ, վորոնք կարելի յէ ձեռք բերել զրամով կամ ձրիաբար: Ապահովագրական գանձարկղի խնամքի տակ գտնվող բոլոր աշխատանքի հաշմանդամներն ու վորբացած ընտանիքներն իրավունք ունեն պրոտեզներ ստանալ ձրիաբար:

Բայց վորովհետև պրոտեզները շատ թանկ են նստում, իսկ դրանց պատրաստելու միջոցները սուղ են, աշխատանքի հաշմանդամներն ու վորբացած ընտանիքներին տրվում է հերթական կարգով: Դրա համար 3 հերթ գոյութեան ունի: Առաջին հերթին պրոտեզ տրվում է բարձր վորակի աշխատավորներին (խոշոր մասնագիտութեան և հմտութեան ունեցողներին): Յերկրորդ հերթին տրվում է այն աշխատանքի հաշմանդամներին, վորոնք այդ պրոտեզով կարող են կատարել վորակով ցած այլ աշխատանք: Յերրորդ հերթին տրվում է վորբացած ընտանիքներին: Հերթից բոլորովին դուրս պրոտեզներ ստանում են նրանք, վորոնց առողջութեան տեսակետից շտապ կերպով անհրաժեշտ է այդ:

Պրոտեզ ստանալու համար ամենից առաջ պետք է դիմել քսակերտ հանձնաժողովին, վորը վորոշում է է, ինչպիսի պրոտեզ կամ ապարատ է հարկավոր և, նրա այդ պակասութեանը վորքան շտապ կերպով է պահանջում այդ: Դրանից հետո քննութեան հետեանքի մասին քսակերտ հանձնաժողովից ստացած փաստաթուղթը, նրա վորակը (մասնագիտութեանը, հըմտութեանը) հաստատող վկայականի և գանձարկղից տրված փաստաթղթի հետ (վոր նա գանձարկղի խնամքի տակ է) միասին պետք է ներկայացնել նահանգական Առբաժնին կից. բանվոր-կոնֆիլիտային հանձնաժողովին: Այս հանձնաժողովը արդեն վորոշում է պրոտեզ ստանալու հերթը և համաձայն դրան պատ-

վիրում հաշմանդամի բնակութեան տեղին ամենամոտ
գործարանում:

ԻՆՉՊԻՍԻ ՌՐՏՈՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՆ ՏՐՎՈՒՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԱՇՄԱՆԳԱՄՆԵՐԻՆ ՈՒ ՎՈՐ- ԲԱՅԱԺ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԻՆ

Բացի մինչև այժմ հիշված այն բոլոր գլխավոր
ոգնություններից, վոր ցույց են տալիս ապահովագը-
րական գանձարկներն աշխատանքի հաշմանդամներին
ու վորբացած ընտանիքներին, նրանց տրվում է նաև
մի շարք այլ արտոնություններ: Մրանցից ամենա-
կարևորն է արհեստավորական տուրքից հաշմանդամ-
ներին ազատելը: Այսպես, Սոցապի կազմակերպած
հաշմանդամների արտադրողական արտելներն ազատ-
վում են այդ տուրքից, յեթե գլխավորապես իրենք,
հաշմանդամներն են այդ գործը տանում: Այստեղ ա-
ռողջներին թույլատրվում է միայն հրահանգիչների
պարտականություններ կատարել, նաև վարել այն-
պիսի պաշտոններ, վորոնք հաշմանդամների ուժերից
վեր են: Բացի այդ վոչ հաշմանդամներն արտելի ան-
դամների թվի կիսից շատ չպետք է լինեն: Արհեստա-
վորական տուրքից ազատվում են նաև Սոցապի կազ-
մակերպած հաշմանդամների առևտրական ձեռնարկու-
թյունները, վորոնց աշխատանքներն իրենք հաշման-
դամներն են տանում: Արհեստավորական տուրքից ա-
զատվում են նույնպես արհեստավոր հաշմանդամնե-
րը, յեթե նրանք իրավունք ունին Սոցապի կամ
գանձարկի խնամքի տակ գտնվելու, և այն առան-
ձին հաշմանդամները, վորոնք պարապում են առևտը-
րով, ունենալով I և II կարգի պատենտ:

Այդ տուրքից ազատվելու համար պետք է դիմել
Ֆինանսական տեսչին և ստանալ ձրի պատենտ:

Բացի այդ, աշխատանքի հաշմանդամների և վոր-
բացած ընտանիքների հիմնարկներին ուղղած թոշակի,
նպատի և բժշկական ոգնության վերաբերյալ բո-
լոր գրությունները (դիմում, բողոք, միջնորդություն,
հավատարմագիր) ազատ են գրասենյակային և գրոշ-
մանիչների հասույթի վճարումներից (գերբովիյ սբոր).
ինչպես և այն վճարումներից, վոր կատարվում են
ծննդի, մահվան, ամուսնության և այլ փաստաթղթեր
ստանալիս՝ յեթե զրանք ապահովագրական գանձարկը-
ղին ներկայացնելու համար են:

ՊԱՏՁՈՒԱԺ ՎՆԱՍԻ ՀԱՄԱՐ ՅԵՐԲ ՅԵՎ ՈՒՄՆԻՅ Ե ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ ՊԱՀԱՆՋՎՈՒՄ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՄԻՋՈՅՈՎ

Վորոչ զեպքերում աշխատանքի հաշմանդամներն
ու վորբացած ընտանիքներն իրենց հետ պատահած
զժբախտության համար կարող են հատուցումն ստա-
նալ վոչ միայն ապահովագրական գանձարկից, այլ
և այն անհատներից, վորոնք պատճառ են յեղել զրան:
Հատուցման շտիբ վորոշում է դատարանը, վորն այս
զեպքում նկատի յե ունենում՝ ինչ հանգամանքներում
է յեղել այդ, ով է քրա սպատճառողը և ում: Յեթե
նրան վարձողի ձեռնարկության մեջ է պատահել այդ
զժբախտությունը, վորը և նրան ապահովագրել է,
այսինքն վճարում է, կամ պարտավոր է վճարել իր
մոտ աշխատողի ապահովագրական մուծումները (զը-
րամը), նա պետք է վարձատրի տուժողին միայն այն
զեպքում, յեթե ինքն և յեղել զժբախտ զեպքի պատ-

ձառը: Այն դեպքում, յերբ կողմնակի անձնավորությունն և ֆիասս պատճառել ուրեմն և տուժողի համար ապահովագրական մուծումներ չի կատարում, պարտավոր և պատճառած ֆիասսի համար վարձատրել տուժողին, յեթե նույնիսկ ինքն անմիջական կերպով մեղավոր չլինի այդ բանում:

Վերցնենք այսպիսի որինակ՝ գործարանում աշխատելիս բանվորի ձեռքը կամ վոտքը ընկնում և մեքենայի տակ: Վորովհետև գործարանի տերը ապահովագրական մուծումներ և վճարում, նա պարտավոր և բավարարել ֆիասսով բանվորին միայն այն դեպքում, յեթե. ինքը ժամանակին հոգ չե տարել մեքենայի շուրջը պատելու ցանցով՝ աշխատողին վտանգից պաշտպանելու համար: յեթե գործարանի տերը պահպանելով աշխատանքի պաշտպանության համար սահմանված բոլոր կանոնները, հոգ և տարել մեքենայի մոտ անհրաժեշտ ցանկապատ շինելու, պատասխանատու չե բանվորի ստացած խեղվածքի (սախատ) համար. ուրեմն ֆիասսովը պետք և բավարարվի միայն գանձարկղից ստացած թոշակով: Մի ուրիշ որինակ, բանվորը փողոցով անցնելիս, ավտոմոբիլը արգելակի (տորմոզ) փչացած լինելու պատճառով թռչում և նրա վրա: Այս դեպքում վորովհետև ավտոմոբիլի տերը չե նրան ապահովագրողը, պարտավոր և բավարարել բանվորին, չնայած ինքն ուղղակի կերպով մեղավոր չե այդ բանում:

Այժմ տեսնենք աշխատանքի հաշմանդամը կամ վորբացած ընտանիքն իրենց հասած ֆիասսի դիմաց ի՞նչ չափով բավարարություն կարող են հուսալ:

Յեթե բանվորը մահացել և կամ դարձել 1-ին, 2-րդ կամ 3-րդ խմբի հաշմանդամ, վարձատրություն և ստանում իրեն հասած ֆիասսի դիմաց գանձարկղից

տրված նպաստի տարբերության չափով: Որինակ բանվոր Դարբինյանը գործարանում կաթսայի պայթելուց դարձել և 2-րդ խմբի հաշմանդամ և սրա հետևանքով զրկվել իր աշխատանքից, — վորի միջին ամսականը կազմում և 32 ուրլի: Գանձարկղից վորպես թոշակ, նա ստանում և յուրաքանչյուր ամիս այդ աշխատավորի $\frac{3}{4}$ մասը, այսինքն՝ միայն 24 ուրլի: Այսպիսով նա ամսական կորցնում և 8 ուրլի, վորը պարտավոր և վճարել նրան գործարանի տերը, վորովհետև նա մեղավոր և կաթսայի պայթելու մեջ: Իսկ յեթե տուժողը համարվում և 4-րդ, 5-րդ կամ 6-րդ խմբի հաշմանդամ, նա վարձատրություն և ստանում իր նախկին և ներկա աշխատավորի չափով: Որինակ, ասենք մեր բանվոր Դարբինյանը համարվեց 5-րդ խմբի հաշմանդամ և դրա հետևանքով նա փոխադրվում և այնպիսի աշխատանքի, վորը վարձատրվում և ամսական վոշ թե 32 ուրլով, ինչպես դա առաջ ևր, այլ 20 ուրլով, ուստի, վորովհետև գործարանի տերը մեղավոր և, վոր կաթսան պայթել և, Դարբինյանին պարտավոր և վճարել 32 և 20 ուրլու միջև յեղած տարբերությունը, այսինքն՝ 12 ուրլի, վորպեսզի գումարը նա պակաս և ստանում իր նախկին աշխատավորից՝ դժբախտ դեպքի հետևանքով (իսկ ապահովագրական գանձարկղը վերջին 3 խմբի հաշմանդամներին նպաստ չի բաց թողնում): Նույն ձևով և բավարարվում տուժողը, յեթե այս դեպքում դժբախտության պատճառը կողմնակի անձնավորությունն և:

Պարզ և ուրեմն, վոր դժբախտության պատճառ յեղողները առաջին 3 խմբերին պատկանող (1-ին, 2-րդ և 3-րդ հաշմ. խմբ.) վարձատրում են նրանց նախկին աշխատավորի և գանձարկղից տրվող թո-

շակի տարբերութեան չափով, իսկ վերջին 3. խմբերի հաշմանդամներին՝ (4-րդ, 5-րդ և 6-րդ հաշմ. խմբ.) նրանց հին ու նոր աշխատավարձի տարբերութիւնը: Վորբացած ընտանիքները ստանում են իրենց կերակրողի ստացած աշխատավարձի և ապահովագրական գանձարկից տրվող թոշակի տարբերութիւնը:

Դժբախտութեան հետևանքով վարձատրութիւնը ստանալու համար, անհրաժեշտ է դիմում տալ Ժողովրդական Դատարանին կամ նահանգական Դատարանի Աշխատանքային Սեսիային (գումարված ժողովին): Իսկ մինչև դատարանին դիմելը, ֆուսաված հաշմանդամը կամ վորբացած ընտանիքը պետք է դիմեն ապահովագրական գանձարկին՝ իրենց թոշակ նշանակելու համար:

Յերբ թոշակ վորոշող հանձնաժողովն իր աշխատանքը վերջացնում է, պետք է գանձարկից վկայական վերցնել, վոր նրան այս ինչ խմբի (կամ ընտանիքի այսքան անդամի համար), թոշակ է նշանակված, կամ՝ բոլորովին մերժված է: Այս տեղեկութիւնն անհրաժեշտ է, վորովհետև դատարանն առանց դրան չի կարող իմանալ, պետք է նրան լրիվ վարձատրութիւն տալ, թե միայն տարբերութիւնը և ինչ չափով:

Դատարանով քաղաքացիական պահանջ դնելը բավականին դժվար գործ է և շատ հեշտ կարելի չէ շփոթվել, վորովհետև պետք է իմանալ՝ ո՞ւմ դիմել, որենքի վճիռ հողվածը հիմք ընդունել, ի՞նչպիսի վկայականներ ներկայացնել և այլն: Ուստի լավ է դատարանին դիմել պրոֆմիութեան իրավաբանական կոնսուլտացիայի միջոցով: Այստեղ պրոֆմիութեան իրավաբանը, փաստաբանը, ավելի մանրամասն, քան այդ գրված լինի

վորևս գրքույկում, կբացատրի՝ ի՞նչպես վարվել և ի՞նչ անել:

Պրոֆմիութեան այդ իրավաբանական կոնսուլտացիայում խորհուրդներ ու զանազան աջակցութիւնս ցույց է տրվում բոլորովին ձրիաբար:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	յերես
1. Ինչի՞ մասին ե խոսվում այս գրքույկում	3
2. Ի՞նչ բան ե ապահովագրական գանձարկղը	5
3. Ապահովագրական գանձարկղը ինչպիսի՞ հաշմանդամներին ե ապահովում	6
4. Հաշմանդամները բաժանվում են 6 խմբի	8
5. Ովքե՞ր են վորոշում հաշմանդամության վոր խմբին պատկանելը	9
6. Ո՞ւմ պետք ե բողոքեն եքսպերտ հանձնաժողովի վորոշումներից դժգոհները	12
7. Ինչպե՞ս են ապահովում աշխատանքի հաշմանդամներին	13
8. Խեղված-հաշմանդամներն առանձնացված են և հաշվվում են հատուկ կարգի մեջ	14
9. Ելի ինչպե՞ս են ապահովվում աշխատանքի հաշմանդամները	19
10. Թողակառվի ապրուստի միջոցների հաշվառումը	21
11. Վ՞որ դեպքերում ե ապահովագրական գանձարկղը խնամում վորբացած ընտանիքներին	23
12. Ընտանիքի անդամներից ովքե՞ր են ապահովվում	25
13. Ինչպե՞ս են ապահովվում իրենց կերակրողներին գրկված աշխատավորների ընտանիքները	26

14. Մինչև յե՞րբ ե տրվում թողակը	29
15. Ինչպե՞ս ե նշանակվում թողակը	30
16. Յեթե թողակ նշանակող հանձնաժողովը սրբալ վորոշում ե կայացրել՝ ո՞ւմ պետք ե բողոքել	34
17. Ինչպե՞ս պետք ե ստանալ նշանակված թողակը	35
18. Ի՞նչպիսի լրացուցիչ նպաստներ են տրվում աշխատանքի հաշմանդամներին և վորբացած ընտանիքներին	36
19. Ինչպե՞ս ե բժշկական ոգնություն ցույց տրվում աշխատանքի հաշմանդամներին և վորբացած ընտանիքներին	37
20. Ի՞նչպիսի արտոնություններ են տրվում աշխատանքի հաշմանդամներին ու վորբացած ընտանիքներին	40
21. Պատճառած վնասի համար յե՞րբ և ումնից ե վարձատրություն պահանջվում՝ դատարանի միջոցով	41

« Ազգային գրադարան

NL0212757

ԳԻՆՆ Ե 20 Կ.

44. 178